

Bon-BOM

2019. december | A Bolyai Önképző Műhely lapja | 9. évfolyam, 3. szám

A görög öntudat
2. oldal

Ha a macskák eltűnnének
8. oldal

Ithaka a Katonában
6. oldal

Interjúk fordítva
10. oldal

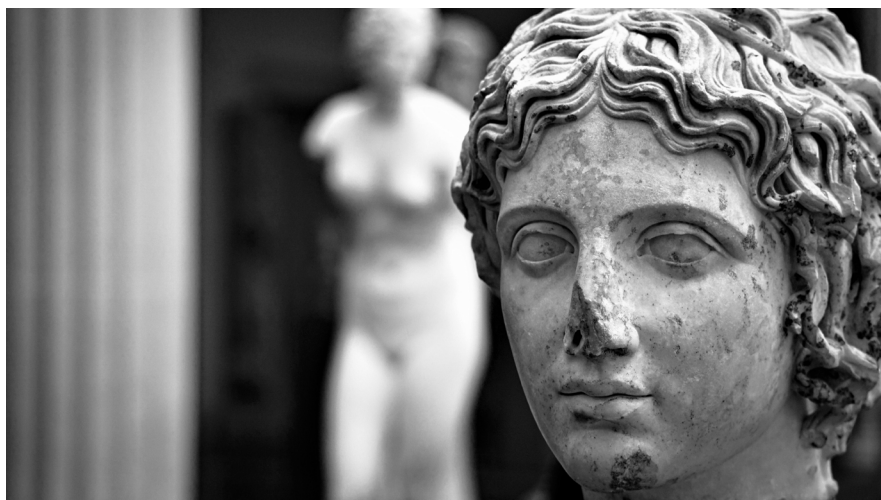

A görög öntudat alakulása

A görögök Európa legrégebbi kultúráját tudhatják magukénak. Ez a nép páratlan sok megpróbáltatáson és átalakuláson ment át, amíg meg nem találta a mai helyét a többi nemzet között. A történelmük sokszínű és viszontagságos, ahol egyik pillanatban az ismert világ felett uralkodtak, a másikban pedig idegen hódítók megszállása alá kerültek akár nemzedékekre. Vajon ezek a változások miként hatottak a kultúrára, és hogyan határozták meg a görögök átfogó öntudatát? Ebben a kétrészes cikksorozatban választ kaphatunk ezekre a kérdésekre és közelebbről ismerhetjük meg a görögök történelmét és kultúráját.

A kérdések megválaszolásához vissza kell mennünk az időben, egészen

a legősibb felismerhetően görög nemzetekig. Az első értelmezhető görög írást lineáris B-nek hívják, amit a mükénéi civilizáció használt Kr. e. 1700-tól, akikre ezért a görögök legkorábbi felmenőiként lehet tekinteni. Ezt az írást előzte meg a lineáris A, amit viszont a mai napig nem tudtak a nyelvészek megfejteni. Az akkori mükénéi társadalom még sokban eltért a későbbi ógörögtől, de néhány jellemző tulajdonsága már akkor is jelen volt, ami később is egy sajátos arculatot adott a térség világnak. Ilyen volt például a „palotaállamok” megléte: a kis királyságoké, amik vélhetőleg teljesen autoriter módon működtek. Ezen paloták versengése jellemezte ezt az időszakot, kevés jelentős politikai változással.

A mükénéi civilizáció Kr. e. 1100-ig tartott, amit a rejtélyes bronzkori összeomlás zárt le, ahol számos állam omlott össze, közel egyszerre, a mai napig tisztázatlan okokból. Közrejátszhattak lázadások, klímaváltozások, földrengések, sőt akár a rejtélyes és mai napig beazonosítatlan „tengeri népek” támadásai is. Az összeomlást erőteljes változások követték a társadalom minden szintjén, melyek nyomán létrejött a számunkra ismertebb ógörög világ. Talán a legfontosabb örökség ebből a korból a trójai epikus ciklus, aminek eseményei ebben a időszakban játszódtak, noha írásban csak négyszáz évvel később örökítették meg őket, máig is vitákat keltve a történészek között.

Az ókorban Görögország nem volt egységes, a területén több városállam küzdött a hatalomért és az elismerésért. Ezek a kis nemzetek gyakran merőben eltérő politikai rendszerek szerint működtek, de a nyelv és a vallás behatárolhatóan egységes maradt. A görög kultúra páratlan sebességgel fejlődött, és a tudományos vívmányok hatalmas előnyt adtak a görögöknek az ellenfeleikkel szemben. Ehhez a korhoz kötődik a legtöbb jól ismert görög tudós és filozófus, úgymint Arkhimédész, Eukleidész, Pitagorasz, Platón és Szókratész is. A hatalmas gazdagság következtében számtalan görög gyarmat borította a Földközi-tenger partjait, ami módot adott további kereskedelemre és a kultúra a terjesztésére.

A görögök nyelve és kultúrája elismert volt, de politikailag még nem voltak igazán dominánsak, főleg az akkori rivális perzsa és egyiptomi birodalmakkal szemben. Ez nagyon gyorsan megváltozott Kr. e. 330 környékén, amikor Nagy Sándor vezetésével a görögök pár évtized alatt meghódították az akkor ismert világ jelentős részét. Ezt követően beszélhetünk a hellenisztikus korszakról, amikor a Földközi-tenger keleti részén erősen a görög kultúra uralkodott. Nagy Sándor halálát követően ismét több különálló állam jött létre a meghódított területeken, de ezeknek többnyire görög vezetésük volt, amittől különféle fúziók

jöttek létre a helyi és a görög kultúra keveredéséből. Az új uralkodók gyakran felsőbb rendűnek tartották saját kultúrájukat az idegenekénél, és ezért számos szokást és létesítményt igyekeztek elterjeszteni a megszerzett területeken.

Ezt a fajta keveredést írja le a hellenizmus szó. Noha ez elsősorban a görögöknek kedvezett, mégis egy kétirányú folyamat volt. A görögök például újabb isteneket kezdtek el tisztelni, mint Íziszt az egyiptomiaktól, míg a két vallás együtt is létezett. Ez alatt a pár évszázad alatt volt a legnagyobb befolyása és hatalma a görög népnek, aminek a hosszan elnyúló római hódítások vetettek véget. Sok újonnan létrejött királyság hamar széthullott a lázadások vagy idegen inváziók révén, míg mások, például az egyiptomi Ptolemaioszi Királyság vagy a Szeleukid Birodalom még évszázadokon keresztül fennmaradtak és virágoztak.

Krisztus előtt az első században a mai Görögország római irányítás alá került, ami a görög hatalom meggyengülését indította el. Annak ellenére, hogy idegen megszállás alá kerültek, gyakran kiemelt társadalmi helyzetnek örvendhettek, békés és gazdag életet élhettek. A kultúrájuk nagyon erősen hatott a rómaiakéra, akik átvették az ő vallásukat és a nyelvüket is. A görög filozófusok munkái befolyással bírtak olyan római gondolkodókra, mint például Cicero, aki később konzullá emelkedett a római társadalomban, to-

vább őrizve és közvetett módon erősítve a görög kultúrát. Míg sok népet asszimiláltak a rómaiak, például az etruskokat vagy az északafrikaiakat, addig Görögországban inkább az ellentéte történt: nekik szabad utat adtak a saját sorsuk alakításában.

A Római Birodalom idővel gyengült, majd 395-ben önkéntesen két részre szakadt: egy latin nyugati, és egy görög keleti részre. Míg nyugaton a latin maradt a közéletben is használt nyelv, addig keleten jellemzővé vált a kétnyelvűség, ahol a latin és a görög

együttes ismerete vált szükségessé minden vezető számára. 476-ban a Nyugatrómai Birodalom bukásával megszűnt a kizárólag latin része a birodalomnak, amitől a fennmaradt Keletrómai Birodalom lassan kezdte előtérbe helyezni a népszerű görög nyelvet a kihalófélben lévő latinnal szemben. A 7. századra már az uralkodók és a helytartók is kizárólag görögül beszéltek. Ezt a politikai egységet, a Római Birodalom még közel ezer évig megmaradt keleti felét utólag Bizáncként vagy Bizánci Birodalomként szoktuk emlegetni. A bizánci szó jelentése „bonyolult”, „szövevényes”, ami roppant találó kifejezés az újszerű császárságra.

Ez a nyelvi átalakulás egy meghatározó folyamat volt a görög öntudat kialakulásában, ugyanis ennek következtében Róma göröggé vált, de a régi birodalmi tekintély is fennmaradt, ezáltal a görögök önmagukat tartották Róma utódjának. Ez a gondolat az elkövetkező évezredben végig fennmaradt, amitől egy érdekes helyzetbe kerültek: míg a külföldiek továbbra is „görögnek” hívták őket, addig ők saját magukra inkább „rómaiként” tekintettek és a „görög” kifejezést csak az ókorra hivatkozva használták. A kereszténység elterjedése, majd a nagy egyházszakadás következtében egy nagyon sajátos és egyedi kultúra jött létre a Bizánci Birodalomban. Párhuzamosan egyszerre léteztek politikai lovaskocsversenyek, rendszeres megvakítások és csonkítások, eunuch világhódító hadvezérek,

és egy akkor még páratlanul erős és tekintélyes ortodox egyház. Annak ellenére, hogy nem tartották magukat görögnek, egy nagyon hosszú ideig fennálló és erős birodalmat tudhattak magukénak, aminek a sajátos történelme egy jellegzetesen kevert kultúrához vezetett, ahol a keresztény, görög, római, keleti szokások együttesen léteztek és találkoztak.

Az ókortól a középkor végéig a görögök nagy tekintélynek örvendhettek a világ népei között, annak ellenére, hogy sosem rendelkeztek egy saját nemzetállammal. A következő cikkben megismerkedhetünk a görögök sajnálatos hanyatlásával, valamint a modern Görögország képének kialakulásával és formálódásával.

Varga Vajk

Minden a szexről szól – Ithaka a Katonában

Az idei színházlátogatás egyik előadása, amit közösen nézett a BOM különítménye, az *Ithaka* című Odüsszeusz-parafraízis volt. A vélemények eltértek a darabról, ebben a cikkben csak egyetlen személyes reflexió jelenik meg, vitába szállni vele nem bűn, sőt!

Az *Ithaka* Homérosz *Odüsszeia* című eposza alapján készült. A szöveggönyvet Závada Péter és Szabó-Székely Ármin írta, a rendező Székely Kriszta volt. A darab cselekménye a trójai háború után veszi fel a fonalat. Az előadásban egyetlen férfi szerepel, maga Odüsszeusz. „Odüsszeusz a héroszok hérosza, férfiideál, apa, férj, politikus,

felfedező, filozófus, womanizer” – hangzik el a darabban. Körülötte csak nők vannak, akik hol így, hol úgy használják ki, veszik el a mitologikus személy fejét. Egészen hamar nyilvánvalóvá válik a darab álláspontja: minden a szexről szól.

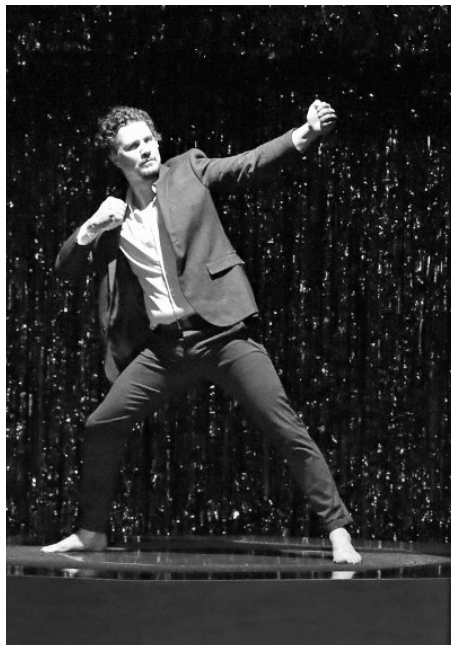
Különböző archetipikus nők hátráltatják Odüsszeusz hazajutását, ki a fiatalságából adódó ártatlanságával, ki a femme fatale-szerű, már-már dominánához hasonlító csábító erejével. Természetesen minden nő a történetben eredetileg is feltűnő karakter, Kalüpszótól Kírkéig képviselik magukat a mitológiai hősök a modernség utáni fel-

képek: Puskel Zsolt

dolgozásban. Különösen hangsúlyos, hogy a félig-meddig narrátori pozícióban Pallasz Athéné áll, aki hol a történet része, hol csak figyel. Odüsszeusz nem is tudja, talán sejtí, hogy minden, amit csinál és minden, ami történik vele a női nem ténykedéséből fakad. Ő valóban hérosz. Valóban ő győzte le Tróját, de az egész világ történéseit figyelembe véve csak egy madzagon lógatott bábfigura, aki arra mozdul, amerre a szexualitásukat fegyverként használó nők szeretnék.

Ezzel lesz az *Ithaka* az ókori mitológiai alapból modern (vagy talán posztmodern) értékű előadás. Klasszikus, tehát mindig aktuális. A szexualitás mindent átszövő világhatalmi pozícióba helyezésével és az ókori mitológia újraértelmezésével a darab rokonítható Fellini *Satyricon* című modernista filmjével. Azzal ellentétben viszont az *Ithaka* kevésbé ornamentalista, sőt egyenesen minimalista – a díszlet nem több egy kis emelvénynél, illetve a kék szalagok ezreivel díszített színházteremnél. Az előadás pedig akkor nyitja ki még jobban a teret, és azzal ad jelentéstartományt, mikor ez a szalagtömeg egyszerre leszakad. Hirtelen eltűnik a díszlet, nincs többé kerete a művészetnek. Odüsszeusz hiába tért haza, már elveszítette vezető szerepét, a cselekményt valóban irányítók, vagyis a nők kezét foghatják. A hős nem tehet mást, csak leléphet a színpadról és elsétálhat.

Az *Ithaka* egy olvasztótégely. Fogja a homéroszi eposzt, aktualizálja, hozzáad néhány posztmodern adalékot (Nancy Sinatra: *These Boots Are Made For Walking*), és végül önmagát is lebontja. A konzervatívabb beállítottságúaknak kevésbé tetszetős, de mégsem tartalommentes, sőt megkockáztatnám, hogy katartikus pillanatokkal is kecsgett. Ami pedig még személyesebbé teszi a darabot, hogy ha az első sorban ülünk, Nagy Ervin is belénk rúghat.

Nagy Tibor

Ha a macskák eltűnnének a világból

Genki Kawamura regénye, a *Ha a macskák eltűnnének a világból* egy étellel teli szöveg: szól az életosztóról, az élet szépségeiről, de közben a lemondásról és valaminek a hiányáról is. A történet pár napot ölel fel, mégis egy emberi életet láthatunk, a hiányokkal, az ürességgel, de az élet szépségeivel.

A könyv arra a mondásra épül, hogy a haldokló személyeket meglátogatja az ördög, és felajánlja, hogy valami eltűnik a világból azért, hogy a haldokló egy nappal tovább élhessen. Főszereplőnk is él ezzel a lehetőséggel, így tűnnek a világból a számunkra is fontos dolgok.

Mindegyik eltűnésnél láthatjuk, milyen az élet vele, hogy mennyire hozzászoktunk a létezéséhez, majd láthatjuk a veszteséget is, hogy mit okoz, ha egy

mindennapi tárgy nincs többé velünk. Az eltűnés itt igazán modern problémákat feszeget: leírja a mobiltelefon-függőséget és a FoMO-érzést (Fear of Missing Out, azaz a félelem attól, hogy kimaradunk valamiből), miközben egy régebbi kor nehézségeit figyelhetjük meg. Láthatjuk, hogyan lassul le a világ, akár a telefon, akár az óra időmutatója nélkül is. Elmélkedhetünk a művészet létjogosultságáról, hiszen a filmek is eltűnnek a világból. Bár a főszereplő nem szereti annyira a filmeket, mégis egy hatalmas úr tátong ezután is. Engem, mint a filmművészet kedvelőjeként, talán ez az eltűnést hatott meg a legjobban. A történetnek pedig akkor lesz vége, mikor a macskát tűntetné el a világból: egy élőlényt, mely a természet része. Ez már akkora hiányt

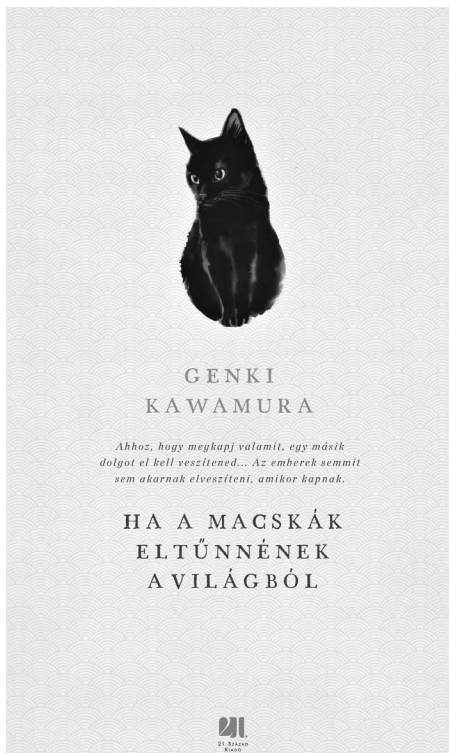

okozna főszereplőnk számára, hogy nem tudna nélküle élni, így inkább feladja életét.

A könyv talán azért is lehet érdekes, hiszen megmutatkozik benne az ellentétesség is: visszanyúl a mítoszokhoz, a japán kultúra magvához, miközben a mítosz megváltozik, valami sokkal reálisabbá: az ördög nem egy eltorzított emberalak, hanem maga az ember, vagy annak látszó entitás. Közben pedig szembeállítja a természetközeli kort a mostani technológiában gazdag korról, ahol megmutatja az utóbbi pozitívumait és negatívumait is, illetve azt, mennyire eltávolodtunk a természettől, a nyugalomtól és a békétől.

A szöveg külön érdekessége, hogy láthatjuk, mások is éltek már ezzel a „lehetőséggel”. Így az elbeszélés próbál eljátszani a gondolattal, mi az, ami korábban létezhetett, mára mégis eltűnt, és nélküle is gördülékenyen tudjuk élni az életünket. Mintha azt mondaná, mennyi felesleges dolog között élünk, és közben elfelejtjük az igazán fontos értékeket. A kisregényben emiatt megmutatkozik a japán minimalista gondolkodás is.

Bolyaisként viszont azért is fontos számomra a könyv, mert megidézi Fellini *Országúton* című filmjét, ami a tematikánkban is szerepel. Bár a könyv csak a felszínnel, a fő konfliktussal foglalkozik, mégis jóleső érzéssel töltött el, ahogy megelevenedett egy bo-

lyais film a szemeim előtt, ezáltal több élményt kapva a könyvtől is, mintha a filmet nem láttam volna.

Számomra a kisregény nagyon kellemes olvasmány volt. Rövid, de mégis minden mondata kifejező. Olvasmányos, de mégis fontos dolgokról szól. Megvan benne a japán gondolkodásmód, de közben sokkal egyetemesebb gondolatok is, ezért bátran ajánlom mindenkinek!

Telek Zsuzsa

Interjúk fordítva

Interjútippek címszó alatt nézelődve a neten azt láthatjuk, hogy a cikkek jellemzően arról szólnak, hogy hogyan szerepelj jól, milyen típusú interjúk vannak, ott milyen kérdésekkel lehet találkozni, és azokra hogyan lehet „helyesen” válaszolni.

Nekem már kevésbé szóltak erről az interjúim, amikor az egyetem után állást kerestem. Persze jó, ha az alapon mindenki átesik, tudja, hogyan öltöztesse kiskosztümbe az önéletrajzát, és tudja az interjún is, hogy mit írt le benne. Most viszont egy fordított verzió szubjektív összefoglalóját olvashatjátok. Azaz, leírom hogyan tesztelem én a cégeket.

Miért KELL elfogadni a vizet?

Kevés olyan céggel találkoztam, ahol legalább vízzel ne kínáltak volna meg. Szerintem ez most már igazán elvárható munkavállalói oldalról. Mégiscsak végigzötyögtünk a városon, jobbik esetben kocsival, de egy kis víz frissítően tud hatni.

Amit nézek: Megkérdezték, hogy kérek-e vizet? Ki kérdezte meg tőlem, ki hozza? Ásványvizet is tartanak erre a célra vagy csak csapvíz van? Megkérdezik, hogy mentes vagy buborékos? Meleg mikor kihozzák?

Miért kell elfogadni a kávé?

Lehet, hogy egy kutatás placebohatásának margójára írandó, de engem megnyugtat és otthonosan érzem magam attól, ha a kezemben valami meleg italt szorongatok. Egy darabig van mit kezdenem a kezeimmel, amíg (direkt) késnek.

Szóval,

„Igen, kérek, köszönöm.”

Amit nézek: Kávé minősége? Savanyú? Van laktózmentes tej? (van-e kapacitásuk ilyesmire figyelni) Ki kérdezi? Milyen a kávéfőző? Fizetni kell-e alapból érte a dolgozóknak?

Anekdota: Egyik építész BOM-alumni mesélte a ceglédi táborban, hogy a könyvelőcégek jellemzően szeretnek érte pénzt kérni. Mert olyant, hogy ingyen?! Azt nem lehet elszámolni! De multiknál is láttam hasonlót, ahol feltehetően valami szép kis megállapodás lehetett azzal a bizonyos kapszulás kávéforgalmazóval. Nem mintha nem tudták volna fizetni.

Miért kell kipróbálni a WC-t?

Na, a WC egy izgalmas hely a cégeknél, szerintem az egyik legizgalmasabb.

Be kell menni és hülye pofákat kell

vágni, mert a szuperhősbeállítás nem szokott működni, de a gyors fogközellenőrzés azért magabiztosabbá tud tenni.

És ott vannak – legalábbis a női mosdóban biztosan – az izgalmasabbnál izgalmasabb kiírások, *hogyan kell azt a bizonyost*.

Amit nézek: Milyen stílusban írták? Ki írta? Merte vállalni alatta a nevét? Mennyi helyesírási hiba van benne?

Ha egy kicsit is belegondol a HR-bárki vagy a Head of Cleanvestment (igen, tudom), akkor beláthatja, hogy ezzel elég sok jelölt találkozik majd, és nem mindegy, hogy ezt látja-e a kunkorodó végű cellulxszal az ajtóra ragasztva: „a wécékefe nem fogkefe, nyugodtan használja mindenki”. Szóval nézem a helyesírási hibákat – mert viccesek, és mert beszédeselek. Például a „wécékefe” szó. A WC – bár köznévi betűszó –, nagybetűs használatát angol eredete (Water Closet) magyarázza, így helyesen WC-kefe. Persze a passzív-agresszív stílusára is érdemes odafigyelni. Eddig a legjobb kiírás, amit láttam, ez volt: IF YOU SPRINKLE WHILE YOU TINKLE, BE A SWEETIE, WIPE THE SEATIE.

Anekdota: Ezt a trükköt egy takarítónőtől tanultam, hogy egy jó helyen a WC-deszka alatti résznek is csillognia kell. Baranyai Katalintól pedig azt, hogy a tükör is tud egy hasonló indikátorként működni. És ezt tovább-

gondolva, ha a takarítók nincsenek megfelelően ellenőrizve, nincs nekik jól megtanítva, mire figyeljenek és hogyan takarítsanak, akkor mi lehet a többi szinten?

Miért szimatolom a szagokat olyan elszántan?

Egy interjúj, miután behívtak és leültem a piros textilhuzatú, kék és sárga logós áruházban vásárolt kanapéra, néztem a sötét padlószőnyeget és szimatoltam. Nem emlékszem pontosan, hogy ázott-rohadt-penészes vagy pontosan milyen szagok tekeregtek, de bűdöshullámok csapkodták meg az orrom.

Aztán elkezdtem ott dolgozni, az első napokban kerestem a szag forrását, beszagoltam a szekrények mögé, a lábakat is tanulmányoztam, szőnyeget takarítottam, de néha reggel, mikor bementem, ugyanúgy éreztem. Lehet, hogy nem volt bűdös, lehet, hogy bűdös volt. De utólag tudom, hogy hallgatnom kellett volna magamra.

Oszvald Anna

Impresszum

Szerkeszti: Herbst Rebecka

Munkatársak: Nagy Tibor, Oszvald Anna,

Telek Zsuzsa, Varga Vajk

Korrektor: Hoóz Regina, Kontor Fanni

Tördelő: Herbst Rebecka

A borító a www.unsplash.com webhelyről származik.

Szerkesztőség: 1148 Budapest, Örs vezér tér 11. fszt. 1.

E-mail: bom@e-nyelv.hu

Honlap (korábbi számokkal): www.bolyaimuhely.hu

Alapítva 2011-ben.

A Bon-BOM című lapot a Médiahatóság 2012 októberében nyilvántartásba vette.

Megjelenik 2019-ben a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával.